

Na Nydahlovo hnutí nelze aplikovat jeden výlučný pohled

JAK INTERPRETOVAT BUDDHISMUS DIAMANTOVÉ CESTY

Vít Ronovský

Dánský učitel tibetského buddhismu lama Ole Nydahl je vůdčí postavou celosvětového společenství Buddhismu Diamantové cesty linie Karma Kagjü na Západě a kontroverzní osobností, zvláště vzhledem ke své nevybíravé kritice na adresu islámu, ale také jiných světových náboženství. Cestu, již se toto nové náboženské hnutí vydalo zvláště po definitivním schizmatu linie Karma Kagjü v roce 1994, můžeme tak jistě nahlížet jako fenomén „západního buddhismu“. Je však odpovídající mluvit o Buddhismu Diamantové cesty jako o buddhismu „instantním“ či „light“? A jaké příčiny a funkce má uvnitř skupiny popisovaná tendence k negativnímu sebevymezení? Abychom se mohli pokusit o zodpovězení položených otázek, podívejme se nejprve v krátkosti na historii hnutí na Západě a u nás.

Nový věk linie Karma Kagjü nastal s exodem Tibeťanů v roce 1959 a vzrůstem zájmu o tibetský buddhismus ze strany příslušníků tehdejší západní kontrakultury, k níž se v té době v Evropě řadil také Ole Nydahl se svojí ženou Hannah. Do Nepálu, kde manželé strávili tři roky studiem a praxí u tehdejší hlavy linie Karma Kagjü XVI. karmapy Rangdzunga Rigpā Dordžeho, však Nydahl paradoxně zavítal především kvůli pašování hašiše a dalších drog do Dánska.² Roku 1972 XVI. karmapa pověřil Nydahla zakládáním center linie Kar-

ma Kagjü nejprve v Evropě, od roku 1980 i v USA a dalších částech světa. Po karmapově smrti v roce 1981 přešla vedoucí úloha na Künzig Žamara rinpočeheho, který se zasloužil o intronizaci karmapy Thinlā Thajā Dordžeho. Tato intronizace proběhla za násilných okolností 17. března 1994 v Karma-pa International Buddhist Institute (KIBI) v Novém Dillí. Lama Ole Nydahl a celé hnutí Buddhismus Diamantové cesty tedy nyní pracuje výhradně pod duchovním vedením a požehnáním XVII. karmapy Thajā Dordžeho. Do současnosti se tzv. týmu „TCHO“³ podařilo rozšířit jejich pojetí tibetského buddhismu reprezentovaného 613 laickými centry do 44 zemí světa.⁴

Českou republiku navštívil Ole Nydahl již v době totality, první centrum však vzniklo v Praze až po Nydahlově návštěvě v roce 1994. Došlo k založení občanského sdružení Společnost diamantové cesty, později také Nadačního fondu

Nydahl a nakladatelství Bílý deštník, které vydává časopis Buddhismus dnes a spisy Ole Nydahla. 8. června 2007

byl Buddhismus Diamantové cesty registrován Ministerstvem kultury jako náboženská společnost „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ podle zákona č. 3/2002 Sb. a stal se tak prvním a zatím jediným oficiálně registrovaným buddhistickým společenstvím. Celkově je do této dosud největší a nejrychleji rostoucí linie buddhismu u nás aktivně zapojeno několik stovek, volněji pak kolem patnácti set až dvou tisíc buddhistů. Česká republika se tak z hlediska globálního šíření Buddhismu Diamantové cesty řadí k vůbec nejúspěšnějším zemím.⁵

Fenomén jóginství a jeho hermeneutika

Styl Buddhismu Diamantové cesty bývá ve svém érickém paradigmatu nahlížen jako cesta jóginů. Jóginství znamená slovy cestujícího učitele Jakuba Kadlece „žít ve světě, ale nebýt z něho“. „Buddhisté se chovají jako normální lidé. Jedí maso, občas zajdou na pivo a noc radši stráví s partnerkou než sami.“⁶ Důležité ovšem je, že se ve všech životních situacích snaží

Přednáška Ole Nydahla na téma Buddha a láska (Praha, 9. 12. 2008)

Foto: Vít Ronovský

Tento článek prošel recenzním řízením.

udržovat čistý pohled a chovat se jako budha. Toto pojetí tedy charakterizuje chápání smyslových prožitků jako potencionálních prostředků realizace a v praxi se zjednodušeně řečeno projevuje velmi radostnou a přátelskou atmosférou center v duchu zásady „drogy (mimo alkoholu) ne, sex ano“. Dalšími aspekty tohoto přístupu je pak projekce tradičních západních hodnot částečně vycházejících z křesťanství, jako například racionality, idey lidských práv, svobody a demokracie, na buddhismus (tedy spojování buddhismu se sekulární politickou kulturou) a zdůrazňování „kritického myšlení“. Tento styl, reprezentovaný svéráznou osobností Ole Nydahla, který se netají svými radikálními názory na islám, aktivním vyhledáváním adrenalinových zážitků a ani v minulosti ne zcela monogamním životem, bývá ovšem často kritizován z buddhistických i nebuddhistických kruhů jako přímočarý až konzumní pojetí. Martin Baumann označuje tento přístup dokonce za „instantní buddhismus“ či „buddhismus light“.⁷

Je však poměrně překvapující, jak malému zájmu se téma Buddhismu Diamantové cesty z akademických řad dosud těšilo. Toho si ve svém jarním článku na *Journal of Global Buddhism* všimá i Burkhard Scherer a poprvé nastoluje téma interpretace Buddhismu Diamantové cesty.⁸ Problém

se pokouší nahlédnout z hlediska Ricoeurovy teorie hermeneutiky důvěry a podezření a argumentuje, že dosavadní zpracování tématu probíhalo převážně z jednostranných pozic hermeneutiky podezření. Pro pochopení doktrinální dimenze Diamantové cesty je podle něj klíčová historická analýza její kontinuity a transmise, kterou Nydahl explicitně odkazuje k převážně laické tradici tzv. tibetských mahásiddhů (Marpa, Milaräpa) a „bláznivých jóginů“ (Cangñon Heruka, Dugpa Kunlā) a jejich nekonvenčního chování.⁹ Předávání tohoto odkazu má navíc i přes kritiku z vlastních řad přetrvávající podporu u hierarchie Karma Kagjü. Je tedy možné v případě Buddhismu Diamantové cesty jednoduše použít označení „buddhismus

light“? A v jakém smyslu? Pohlédneme-li také na přetrvávající formy poměrně tradiční a náročné tibetské praxe, musíme konstatovat, že nikoliv. Překonání základních čtyř přípravných cvičení (ngöndra) je totiž údajně schopno pouze asi 15 procent studentů. Pojem „instantní buddhismus“ je pak podle Scherera aplikovatelný ve dvou případech: (1) Někteří tzv. cestující učitelé ngöndro sami dosud nedokončili, případně neprovedli vůbec. (2) Určitý „instantní“ aspekt můžeme spatřovat v simultánním, náhlém (a nikoliv gradualistickém) pojetí osvícení spojeném s konceptem „blažené prázdnoty“ (detong).

Důležitým bodem hermeneutiky tohoto nového náboženského hnutí však přesto zůstává otázka, do jaké míry je načrtnutý interpretační rámec historické kontinuity společnosti Buddhismu Diamantové cesty, sahající až k tibetské tradici mahásiddhů, aplikovatelný na Západě. I s ohledem k překvapivě rychlému růstu hnutí je tedy při jeho interpretaci nezbytné vzít v úvahu také hlediska sociální psychologie konverze. Ta nás mohou zavést až k otázce, zda tento jóginský styl na Západě neodpovídá částečně tomu, co Hugh Urban nazval „duchovní logikou pozdního kapitalismu“.¹⁰ Provádění generalizací a škatulkování je v tomto směru ovšem zvláště problematickou záležitostí.

Negativní sebevymezení, jeho příčiny a funkce

Dalším obtížným aspektem interpretace Buddhismu Diamantové cesty je časté negativní sebevymezení vůči jiným náboženstvím i směrům buddhismu a jeho spojení se samotným sebepochopením skupiny a procesem konstrukce osobní náboženské identity členů. Určitě implicitně negativní konotace v záležitosti náboženství spojené s pocitem vlastní výjimečnosti a výlučnosti zde zjevně vyplývají již z přesvědčení, že buddhismus není náboženství, ale Buddhovo vyjádření „jak se věci mají“, či z na přednáškách často probíraného dichotomního schématu náboženství víry a prožitku.¹¹ Výraznou potřebu negativního sebevymezení můžeme zare-

gistrovat ve vztahu ke křesťanství jakožto domácí tradici, předmětem nejradikálnější kritiky uvnitř hnutí je však islám. Zásadní roli v této záležitosti hrají bez pochyb veřejné projevy Ole Nydahla, při nichž většinou nejenže neopomíjí zdůraznit hrozbu islámu pro euroamerickou civilizaci a její hodnoty, nýbrž v tomto směru dokonce otevřeně nabádá k aktivismu a „obraně naší civilizace“.¹² Jedním z těch, u něhož se těmto výzvám dostalo sluchu, byla například překladatelka Nydahlovy knihy *Velká pečeť* Olga Ryantová, v minulosti hojně publikující kmenový autor serveru *Eurabia*. Ta na sebe upozornila koncem roku 2004 podáním podnětu Ministerstvu kultury s návrhem na odebrání registrace Ústředí muslimských obcí, a aktivně se angažovala také v kontroverzní kauze *Já, muslim*¹³ v roce 2005. Právě v záležitosti kauzy *Já, muslim* byl překvapivým zjištěním autora fakt, že hlavní postavou dokumentu - „infiltrátorem“ - se stal již dlouhodobě praktikující člen Buddhismu Diamantové cesty.¹⁴ Tento specifický typ „angažovaného buddhismu“ můžeme v tomto případě i dalších¹⁵ pravděpodobně spojovat pouze s naprostou menšinou. Avšak pohledy českých učitelů i většiny praktikujících, kteří se účastnili autorova kvalitativně zaměřeného terénního výzkumu, se přesto jeví být islamofobního charakteru.¹⁶ Z těchto důvodů je dle autorova názoru relevantní, aby tato hnutím sdílená politická vize skutečnosti byla interpretována jako jistý druh implicitního náboženství, tedy jako určitý skrytý systém významů, který společně s explicitně vyjádřenou náboženskou stránkou skupiny participuje na konstrukci celkové osobní náboženské identity členů.

Příčinu internalizace tohoto druhu implicitního náboženství členy můžeme interpretovat různými způsoby. Jedním z nich je v hnutí šířená vize komplexní hodnověrnosti, podle níž různé části životního stylu a učení představují jednotný celek (symbolický svět).¹⁷ Zde je důležité zdůraznit výraznou vázanost této vize na osobnost Ole Nydahla. Vzhledem k jeho silné (nikoliv však vynucené) náboženské autoritě uvnitř hnutí, kterou ve svém posudku pro Odbor církví Ministerstva kultury ČR zmiňuje i Zdeněk Vojtíšek,¹⁸ totiž často již nezbyvá mnoho prostoru pro zpochybňování jeho politických názorů. Právě Nydahlovy ostře vyhraněné názory vůči islámu ve spojení s jejich běžným přejímáním praktikujícími potom vyvolávají zvláště v řadách odborné veřejnosti oprávněně obavy. Situace je

ovšem složitější, než aby ji bylo možné obsáhnout jedním výlučným pohledem. I Vojtíšek totiž nakonec konstatuje, že v Buddhismu Diamantové cesty „mladým lidem není bráněno v osobnostním a duchovním vývoji a že z této nekritické závislosti běžně a bez následků vyrůstají,“ s čímž můžeme souhlasit; naproti tomu ale v posudku také dává k uvážení, „zda dosavadní působení „Buddhismu Diamantové cesty“ není blízko k rozněcování nenávisli a nesnášenlivosti“ (ačkoliv nakonec registraci doporučuje). Pokud se pokusíme hlouběji proniknout k příčinám a funkcím negativního sebevy-

Tradiční letní meditační kurz v Těnovicích 1. - 5. 8. 2008
Foto: Vít Ronovský.

mezování, jeví se být vhodné interpretovat jej jako prostředek důležitý pro naplňování různých psychologických, sociálních a náboženských potřeb jedince i skupiny.¹⁹ Můžeme si totiž všimnout, že se současní praktikující Buddhismu Diamantové cesty v České republice nacházejí převážně mezi 18. a 30. rokem života, což naznačuje souvislost mezi jejich spirituálně-vývojovým stupněm a způsobem naplňování univerzálních potřeb (Maslow), zvláště pak univerzální potřeby někam patřit a potřeby (sebe) ocenění a specifické potřeby racionalizace a potřeby pocitu výjimečnosti. Je také třeba dodat, že u některých členů vychází jejich averze k islámu částečně z četby (případně inspirované názory, s nimiž se v hnutí setkali) jim dostupných zdrojů informací (například Koránu) či interpretace osobních zkušeností s muslimy.

Přehlédnout nelze ani imunitní funkci ostrého sebevymezení pro rostoucí sociální organismus Buddhismu Diamantové cesty, kterou sám Ole Nydahl vyjadřuje tvrzením, že během přednášek demonstruje svůj radostný přístup k lásce a sexu a varuje například před nebezpečím islámu proto, aby z center odfiltroval „problematické skupiny lidí“.²⁰ Při pátrání po skutečných zdrojích Nydahlovy sebestylizace do pozice „ochránce“ západní civilizace před islámem se potom, s ohledem na Nydahlovo držitelství iniciace kontroverzní buddhistické Kálačakra tantry, která mu byla předána mimo jiné Lobpönem Cečhu rinpočhem v roce 1994, opět dostáváme k problematické otázce autenticity a kontinuity Buddhismu Diamantové cesty.

Cílem tohoto článku ovšem nebylo definitivní zodpovězení všech načrtnutých otázek, jako zejména poukázání na plura-

litu možných přístupů k tomuto „neoortodoxnímu“ náboženskému hnutí a nutnost opuštění myšlenky o výlučnosti jediné interpretace jako konečné pravdy. Pro skutečné porozumění Buddhismu Diamantové cesty a jeho vyváženou interpretaci se tedy jeví být nezbytný také účastný přístup, který by umožnil proniknutí k érickému paradigmatu skupiny a vyjasnění pojmů jako „instantní buddhismus“ v daných kontextech. Tato oblast dosud také čeká na své zpracování prostřednictvím rozsáhlejšího kvantitativně zaměřeného terénního výzkumu.

Poznámky

- 1 Těmito otázkami se autor článku zabýval již ve své bakalářské práci. Vít Ronovský, Martin Fárek, *Světová náboženství z pohledu Buddhismu Diamantové cesty: Působení Ole Nydahla v České republice* [bakalářská práce], Pardubice: Univerzita Pardubice, 2009, URL: <https://dspace.upce.cz:8443/bitstream/10195/33281/1/RonovskyV_Svetova%20nabozenstvi_MF_2009.pdf>. Předkládaný článek je pokusem o částečné shrnutí a rozvinutí tématu.
- 2 O těchto svých zkušenostech včetně prvních kontaktů s tibetskými učiteli a naukou Diamantové cesty se Nydahl podrobně vyjadřuje v knize *Moje cesta k lamům*, Brno: Bílý deštník, 2005 (anglický originál *Entering the Diamond Way*, 1. vydání 1985).
- 3 TCHO = Tomek Lehnert, Catrin Hartung, Hannah a Ole Nydahlovi. K rozpadu této skupiny došlo v roce 2007 po smrti Hannah Nydahlové a odstoupení Tomka Lehnerta kvůli vážným zdravotním potížím.
- 4 „Lama Ole Nydahl“ [online], Diamond Way Buddhism Worldwide [cit. 2009-08-14], URL: <<http://www.diamondway-buddhism.org/default.asp?col=03&t=teachers.htm#LamaOleNydahl>>.
- 5 V souvislosti s tímto růstem a přípravou mnohamilionových projektů (např. Gompa Praha, Dům Diamantové cesty Brno, Evropské centrum v podhůří německých Alp) v březnu roku 2008 vystoupilo z důvodů údajné rostoucí institucionalizace, centralismu a materiálního zatížení z oficiální organizace BDC semilské centrum. Daniel Stotz, *Kritiken an der Lama-Ole Organisation von Daniel Stotz 3/2008*, Semily, 2008.
- 6 Jakub Kadlec, „Půlnoční dharmá 08.02.2007“ [online pořad], *Radio 1*, URL: <http://www.radio1.cz/mp3/pořady_2007/PULNOCNI%20DHARMA-2007-02-08.MP3>.

7 Martin Baumann, „Eine Art <<Buddhismus light>>?“, *Neue Luzerner Zeitung*, č. 255, 2005, s. 11, URL: <<http://www.religionenlu.ch/pdf/2005-11-04.pdf>>.

8 Burkhard Scherer, „Interpreting the Diamond Way: Contemporary Convert Buddhism in Transition“ [online], *Journal of Global Buddhism*, roč. 10, 2009 [cit. 2009-06-10], s. 17-49, URL: <<http://www.globalbuddhism.org/10/scherer09.htm>>.

9 Nydahl se explicitně přihlašuje k této tradici v interview „Crazy Wisdom and Yogic Style“ [online], *Buddhachannel*, 2009 [cit. 2009-06-11], URL: <<http://www.buddhachannel.tv/portail/spip.php?article4538>>.

10 Hugh Urban, „The Cult of Ecstasy: Tantrism, the New Age and the Spiritual Logic of Late Capitalism“, *History of Religions*, roč. 39, č. 3, 2000, s. 268-304.

11 Mezi tzv. náboženství víry jsou ve společnosti Buddhismu Diamantové cesty v zásadě řazena teistická náboženství. Jedinými dvěma úkoly v náboženství víry je podle Nydahla řídit se příkazy svého Boha, který je zároveň stvořitelem, soudcem i vykonavatelem trestů, a přivádět do stáda ostatní. Bůh je tedy nahlížen jako určitá infantilní potřeba člověka, který ještě není schopen převzít zodpovědnost za svůj život.

12 Například zde: Ole Nydahl, Lars Hedegaard, „The Buddha Meets Holger Danske“ [online rozhovor], *Sappho*, 2007 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://www.sappho.dk/Den%20loebende/nydahl-english.html>>.

13 Na manipulativní formu a obsah dokumentu podali u Rady pro rozhlasové a televizní vysílání stížnost mimo jiné pracovníci a studenti Katedry religionistiky a filosofie Univerzity Pardubice a dalších odborných českých pracovišť.

14 Osobní rozhovor s „infiltrátorem“ je možno nalézt v již citované práci autora na s. 56-57.

15 V roce 2004 se například v Praze uskutečnila demonstrace proti útlaku žen v muslimských zemích, na níž se podíleli členové skupiny BDC převlečení do hidžabu afghánských žen. Akce ovšem nebyla nijak zastřešována oficiální organizací BDC.

16 Vít Ronovský, Martin Fárek, cit. dílo, s. 58.

17 Richard Gróf, Milan Kováč, *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta* [dizertační práce], Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 185. Otázkou zde je, zda potřeba takového komplexní vize není specificky západním jevem.

18 Zdeněk Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 6. Zdeněk Vojtíšek mi na žádost laskavě svůj posudek poskytl a svolil k jeho citaci. Jeho krátce shrnutí je k dispozici v časopise *Dingir* 11/1. Miloš Mrázek, Zdeněk Vojtíšek, „Nové registrace“, *Dingir*, roč. 11, č. 1, 2008, s. 8-9.

19 Příčinám a funkcím negativního sebevymezení se autor podrobně věnuje ve své práci na s. 65-72.

20 Tedy takový typ lidí, který podle něho nemá zdravý přístup ke svému tělu a není schopen „samostatně přemýšlet“. Ole Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006, s. 39.

Problem of Diamond Way Buddhism Interpretation

This paper opens up a little elaborated field of Diamond Way interpretation. After a short historical overview it comes to the explanation of yogi phenomenon, analyses the possibility of its identification with so called “Buddhism light”, and asks the question of historical continuity. The second part of the article is aimed at the theme of frequently negative self-determination of this movement with regard to the situation in the Czech republic and tries to name a couple of its reasons and functions as different collateral interpretations.

Bc. Vít Ronovský (*1986) je studentem magisterského oboru Religionistika na Katedře religionistiky a filosofie FF Univerzity Pardubice a oboru Doplnující pedagogické studium FCHT tamtéž. Mimo Buddhismu Diamantové cesty se věnuje tématu waldorfské pedagogiky a vztahu náboženství a vědy.